

GRUPUL NOMINAL ÎN SCRIERILE LUI DOSOFTEI: POSESORUL

Mihai-Andrei LAZĂR

Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca

mihai.lazar@ubbcluj.ro

<https://orcid.org/0009-0000-4553-4733>

The Nominal Group in Dosoftei's Writings: The Possessor

In this paper, we analyze the nominal group in Dosoftei's writings, with a focus on the possessor, adopting a diachronic approach. The paper is divided into two parts: the first outlines the theoretical framework, and the second presents the analysis of the corpus under investigation. In the theoretical section, we first discuss the concepts of nominal group and possessor. After defining the nominal group and describing its constituents, we examine the means of expressing possession in Romanian—primarily the genitive, but also dative clitics, possessive adjectives, relative clauses, and prepositional phrases equivalent to the genitive. We then consider the peculiarities of the possessor as a syntactic function introduced in the *Basic Grammar of the Romanian Language*, focusing on the parts of speech by which it can be expressed.

Regarding the corpus, we first address the substitution class of the possessor. We then describe complex nominal groups in which possessors co-occur with other syntactic positions, namely determiners, modifiers, and quantifiers. We discuss the internal structure of each nominal group and provide examples to support our analysis. Overall, the examination of the corpus reflects the complex possibilities for structuring the nominal group and illustrates the diversity of syntactic constructions in Old Romanian with respect to the possessor.

KEYWORDS:

diachronic syntax; nominal group; possessor; determiner; modifier; quantifier.

În articolul de față, ne propunem să analizăm grupurile nominale din scrierile lui Dosoftei, cu o atenție particulară acordată celor care au ca adjuncți posesorii. Pentru început, vom oferi câteva clarificări de ordin teoretic, pentru ca, ulterior, să ne concentrăm atenția asupra corpusului investigativ.

Corpusul este alcătuit din principalele opere ale lui Dosoftei: *Psaltirea în versuri* (DPV.1673), *Cartea de rugăciuni* (DCR.1673), *Dumnezăiasca liturghie* (DDL.1679), *Psaltirea de-nțăles* (DP.1680), *Parimiile preste an* (DPar.1683) și *Viața și petrecerea svinților* (DVS.1682–6). Motivarea alegerii corpusului rezidă în bogăția tiparelor sintactice din limba veche ilustrate în cadrul acestuia.

I. Preliminarii teoretice

I.1. Conceptul de **grup nominal**

Grupul nominal poate fi definit ca acea parte componentă a enunțului organizată în jurul unui **centru** cu valoare morfologică de substantiv, de pronume sau de numeral cu întrebuințare pronominală, la care se adaugă toți termenii dependenți de acesta, din punct de vedere sintactic și semantic, cunoscuți sub denumirea de **adjuncți**. Subordonații pot fi extrem de diverși: substantive, pronume substitute și nesubstitute, numerele substitute, adjective propriu-zise sau provenite din alte părți de vorbire, verbe la gerunziu și, nu în ultimul rând, propoziții subordonate atributive. Aceștia îndeplinesc, la nivelul propoziției, funcția sintactică de atribut, iar, la nivelul frazei, pe cea de propoziție subordonată atributivă.

I.2. Exprimarea posesiei în limba română

Posesia reprezintă una dintre funcțiile semantice actualizate în cadrul grupului nominal, putând fi definită ca o relație între un posesor și un obiect posedat, constituind „singurul rol tematic care apare în grupul nominal având ca centru un substantiv comun propriu-zis (*casa bunicilor*)” (GALR, 2008, p. 101).

Cel mai adesea, posesorul se exprimă prin genitiv (*cartea Mariei*), însă se poate realiza și prin alte elemente echivalente cu acesta: clitice pronominale de dativ (*masă-i*), adjective pronominale posesive (*cartea mea*), propoziții relative (*cartea cui ți-am spus*), grupări prepoziționale (*cărțile a doi elevi*) etc.¹.

Pe lângă structurile prototipice, cu posesor intern, caracterizând grupul nominal, putem vorbi și despre un posesor extern, în condițiile în care ocupă o poziție adverbială (*Și-a spălat mașina.*) (DTG, 202, p. 485).

I.3. Poziția sintactică de posesor în *Gramatica de bază a limbii române* (GBLR)

În articolul de față, vom adopta concepția autorilor *Gramaticii de bază a limbii române*, care, renunțând la funcția sintactică de atribut, specifică grupului nominal în gramatica tradițională, o înlocuiesc cu alte cinci poziții sintactice: determinantul, cuantificatorul, modificatorul, posesorul și complementul. Dintre acestea, „determinantul are statut obligatoriu, în timp ce modificatorul, posesorul și cuantificatorul [...] au statut facultativ” (Băilă, 2018b, p. 704), iar „**posesorul** (Pos) reprezintă funcția unui constituent al grupului nominal desemnând entitatea care stabilește o relație de posesie alienabilă sau inalienabilă cu un obiect posedat (*cartea Mariei, volanul mașinii*)” (Nicolae, 2011, p. 9). Astfel, „conținutul semantic al termenului subordonat este mijlocul de realizare a funcției sintactice de posesor” (Băilă, 2018a, p. 20). Poziția de posesor trebuie distinsă de cea de complement, cu care poate fi ușor confundată, acesta din urmă apărând doar în grupurile cu centru substantiv deverbal (*sosirea lui Andrei*). De asemenea, pentru a evita confuziile terminologice, trebuie menționat faptul că posesorul, „în grupul nominal, reprezintă o funcție sintactică, iar în grupul verbal este un rol tematic” (Dălălu-Nasta, 2018, p. 45).

Ca și pozițiile sintactice de determinant și de cuantificator, cea de posesor este

¹ Pentru o clasificare detaliată a elementelor echivalente cu genitivul, a se vedea Valeria Guțu Romalo (coordonator), *Gramatica limbii române*, volumul II – *Enunțul*, București, Editura Academiei Române, 2008, p. 83.

unică² în cadrul grupului nominal, putându-se realiza prin elemente extrem de variate: grup nominal cu centru substantiv în genitiv (*cartea băiatului*) sau pronume în genitiv (*cartea lui*), construcții prepoziționale echivalente cu genitivul (*casele a două familii*), clitic pronominal de dativ (*soarta-mi*), adjectiv pronominal posesiv (*cartea sa*) sau propoziție relativă (*mașina cui ți-am spus*) (GBLR, 2016, p. 383).

2. Analiza corpusului investigativ

2.1. Clasa de substituție

Posesorul se poate exprima prin:

- (a) substantiv în cazul genitiv: *În dimineț ucideam pre toț păcătoșii pământului, ca să răspierdz din cetatea Domnului pre toț carii lucrează fărădelegea.* (DP.1680, p. 534);
- (b) pronume în cazul genitiv: *Și ș-au ascuțitu-ș limba/Ca de șerpe, făcând scârba,/Ca viperea-nveninează/Cu buzele lor să piarză.* (DPV.1673, p. 313);
- (c) locuțiune pronominală de politețe în cazul genitiv: *Darul cel bun vrând să dea datoriiilor de demult, dezlegătoriu datoriiilor a tuturor oamenilor venit-au cu sine cătră cei depărtaț de la darul Svinției Sale și, rumpând zăpisul, aude de la toț așea: „Aliluia!”.* (DCR.1673, p. 131);
- (d) adjectiv pronominal posesiv: *Picioarele mele le-ai tocmiț să salte/Ca cerbul pre dealuri preste măguri nalte* (DPV.1673, p. 41);
- (e) clitic de dativ: *Nu este pre trupu-mi leac de sănătate,/Ț-am porniț mânia, de-m faci greutate.* (DPV.1673, p. 85).

2.2. Tipare sintactice la organizarea cărora participă posesorul

Posesorul poate fi coocurent cu alte poziții sintactice, fiind antrenat în configurarea unor tipare sintactice diverse:

- 1) determinant (articol hotărât) + posesor (substantiv comun în cazul genitiv): *Capul cel de buor, a fiară vestită,/Sămnează puterea țărâi nesmintită.* (DPV.1673, p. 3);
- 2) determinant (articol hotărât) + posesor (substantiv propriu în cazul genitiv): *Și-mbogățesc lesne, fără de zăbavă,/Creștinii Moldovei, dând Domnului slavă.* (DPV.1673, p. 3);
- 3) determinant (articol hotărât) + posesor (pronume demonstrativ în cazul genitiv): *Ca de-a ta casă cu-ntratul de soțâie,/Ca de foc să fugă tot răul și greul,/Rugători ț-aduc pre toț ai tăi pre svinții,/Voinicimile acelor fără de trup,/Prediteciul tău, înțelepții aposoli* (DPV.1673, p. 345);
- 4) determinant (articol hotărât) + posesor (pronume nehotărât în cazul genitiv):

² Pentru comentarii pe marginea unicității funcției sintactice de posesor în cadrul grupului nominal, a se vedea Adela Drăguțoiu, *Problematika principiului unicității funcțiilor sintactice în gramatica românească*, in „Dacoromania”, 2018, XXIII, nr. 1, p. 58.

- Să-nțăleg giudețul din scrisoare,/De sfârșitul fietecăruia,/Că nu li s-a veghea nimăruia.* (DPV.1673, p. 164);
- 5) determinant (articol hotărât) + posesor (pronume personal în cazul genitiv): *Ce voia lui va fi tot cu Domnul/Și-n legea lui ș-a petrece somnul.* (DPV.1673, p. 11);
 - 6) determinant (articol hotărât) + posesor (locuțiune pronominală de politețe în cazul genitiv): *Darul cel bun vrând să dea datoriilor de demult, dezlegătorul datoriilor a tuturor oamenilor venit-au cu sine cătră cei depărtaț de la darul Svinției Sale și, rumpând zăpșul, aude de la toț așea: „Aliluia!”.* (DCR.1673, p. 131);
 - 7) determinant (articol hotărât) + posesor (adjectiv pronominal posesiv): *Și scrâșnind să-ș frângă dinții/În durerea sa greșii* (DPV.1673, p. 15);
 - 8) determinant (articol hotărât) + posesor (adjectiv pronominal posesiv) + modificator (adverb însoțit de prepoziție): *Iară eu, Dumnezău svinte,/Cu mila ta de mainte,/Îț voi întra-n svânta casă* (DPV.1673, p. 18);
 - 9) determinant (articol hotărât) + posesor (adjectiv pronominal posesiv) + determinant emfatic (articol demonstrativ) + modificator (adverb însoțit de prepoziție): *Unde este, Doamne svinte,/Mila ta cea de mainte,/Ce ț-ai datu-ț giurământul/Cu David să-ț stea cuvântul* (DPV.1673, p. 204);
 - 10) determinant (articol hotărât) + posesor (adjectiv pronominal posesiv) + modificator (adverb însoțit de prepoziție): *Cânta-ț voi, Dumnezău svinte,/Domnului meu de mainte.* (DPV.1673, p. 238);
 - 11) modificator (adverb însoțit de prepoziție) + posesor (adjectiv pronominal posesiv): *Și, cei de-aproape ai miei, în prijma mea să apropiară și stătură și, cei de pre-aproape ai miei, de departe stătură și gârbiia ceia ce cearcă sufletul meu.* (DP.1680, p. 372);
 - 12) determinant (articol hotărât) + posesor (adjectiv pronominal posesiv) + modificator (propoziție relativă): *Că Dumnezeu toate vede/Din scaunul său ce șede/În ceri, unde odihnește,/De-acolo pre toț prăvește.* (DPV.1673, p. 12);
 - 13) determinant (articol hotărât) + posesor (adjectiv pronominal posesiv) + modificator (propoziție relativă) + modificator (propoziție relativă) + modificator (propoziție relativă): *Doamne Dumnezăul nostru, Care întru nalturi lăcuiești și cele smerite prăvești, Carele spăsenia rodului omenesc ai trimis pre Sângur-Născutul Tău Fiiu și Dumnezău, pre Domnul nostru Iisus Hristos, caută preste șerbii Tăi, cei obișnuți, ce-ș suplecără ai săi grumaz Svinții Tale, și-i spodobeaște în vreme bine tocmită feredelului iarănașterii, a iertării păcatelor și-mbrăcământului neputreazăiei, împreunează-i cu svânta ta săbornică și apostolească Biserică și-mpreună numără-i într-aleasa Ta turmă.* (DDL.1679, p. 55-56);
 - 14) determinant (articol hotărât) + posesor (adjectiv pronominal posesiv) + modificator (substantiv comun însoțit de prepoziție) + modificator (substantiv comun însoțit de prepoziție): *Pentru-aceea-n har de minte și cu mulțămită voie,/Cu mădulările mele de la trup și de la suflet,/Te măresc și mă-nchin ție, Dumnezăul meu cu slavă,/C-adevăr blagoslovit ești și acmu și-ntru toț vecii.* (DPV.1673, p. 344);

- 15) determinant (articol hotărât) + posesor (adjectiv pronominal posesiv) + modificator (substantiv comun însoțit de prepoziție): *Să ț-între-n ureche glasul meu de rugă,/Să nu duc pedeapsă preste vreamă lungă.* (DPV.1673, p. 39);
- 16) determinant (articol hotărât) + posesor (adjectiv pronominal posesiv) + determinant emfatic (articol demonstrativ) + modificator (substantiv comun însoțit de prepoziție): *Greșeala mea cea de tinerețe/Să o uiț, Doamne,-n ieftinețe.* (DPV.1673, p. 56);
- 17) determinant (articol hotărât) + posesor (adjectiv pronominal posesiv) + modificator denominativ (substantiv propriu): *I-i Póbrata sălaşul unde odihnește,/Cu doamna sa Elena, de să pomenește,/C-au fapt beserici multe, di-ntreg și-nnoite,/La țară și la munte mari mănăstiri svinte.* (DPV.1673, p. 5);
- 18) determinant (articol hotărât) + posesor (pronume personal în cazul genitiv) + modificator denominativ (substantiv propriu): *Și fiii săi, Sas-vodă și cu Bogdan-vodă,/Cu doamna lui Maria, lăsând bună rodă/Pre Fedor Bogdanovici, Lațco să numește,/Cu doamna sa, cu Ana, de să pomenește.* (DPV.1673, p. 4);
- 19) determinant (articol hotărât) + posesor (adjectiv pronominal posesiv) + apoziție (substantiv propriu): *Și fiii săi, Sas-vodă și cu Bogdan-vodă,/Cu doamna lui Maria, lăsând bună rodă/Pre Fedor Bogdanovici, Lațco să numește,/Cu doamna sa, cu Ana, de să pomenește.* (DPV.1673, p. 4);
- 20) modificator (adjectiv propriu-zis) + determinant (articol hotărât) + posesor (adjectiv pronominal posesiv) + modificator (propoziție relativă): *Și pământul ție tot să-nchină,/Cu cântare și cu față lină,/Și să roagă svântului tău nume,/Ce-i vestit de cinste preste lume.* (DPV.1673, p. 144);
- 21) determinant (articol hotărât) + posesor (adjectiv pronominal posesiv) + determinant emfatic (articol demonstrativ) + modificator (adjectiv propriu-zis) + modificator (propoziție relativă): *Să cunoască a ta sâlă/Și mâna ta cea direaptă,/Doamne, cu carea faci plată.* (DPV.1673, p. 254);
- 22) cuantificator (adjectiv pronominal indefinit) + determinant (articol hotărât) + posesor (adjectiv pronominal posesiv) + modificator (propoziție relativă): *Bunu-i Domnul și milos, și dulce/Spre tot lucrul său ce-au fapt de-atunce.* (DPV.1673, p. 323);
- 23) modificator (adjectiv participial) + determinant (articol hotărât) + posesor (adjectiv pronominal posesiv) + modificator (propoziție relativă): *Îi tăiară cinstitul său cap împreună cu iubitul său Zinon, ce-l plângea.* (DVS.1682–6, p. 22);
- 24) posesor (substantiv propriu în cazul genitiv) + modificator (adjectiv propriu-zis) + determinant (articol hotărât): *De-acia Bogdan-vodă domni mică vreme/Și ș-au mutat odihna unde nu să teme,/Pentru-a Țărâi Moldovei răhnita dulceață,/De-aproape să prăvăscă pre Hristos în față.* (DPV.1673, p. 5);
- 25) determinant (articol hotărât) + posesor (substantiv comun în cazul genitiv) + determinant emfatic (articol demonstrativ) + modificator (adjectiv propriu-zis): *Și calea păgânilor cea strâmbă/Va peri, și vor cădea-n grea scârbă.* (DPV.1673, p. 11);

- 26) determinant (articol hotărât) + posesor (substantiv propriu în cazul genitiv) + determinant emfatic (articol demonstrativ) + modificator (adjectiv propriu-zis): *Aşa-i legea **Domnului cea svântă**,/Fără vină şi fără de smântă.* (DPV.1673, p. 43);
- 27) determinant (articol hotărât) + posesor (substantiv comun în cazul genitiv) + determinant emfatic (articol demonstrativ) + cuantificator (adjectiv pronominal indefinit): *Hiara **codrilor cea multă**/Toată de mine ascultă.* (DPV.1673, p. 112);
- 28) modificator (adjectiv propriu-zis) + determinant (articol hotărât) + posesor (substantiv propriu în cazul genitiv): *Părauăle-n toate locuri/Să facă hoarbă şi jocuri,/Şi măgurile să salte/Npreună cu dealuri nalte,/Şi să-ş facă voaie bună/Cu câmpia depreună,/De **svânta Domnului** faţă,/Că ne vine cu dulceaţă,/De va giudeca pământul,/Vine cum ş-au dat cuvântul,/Să giudece-n dreptate/Toată lumea după fapte.* (DPV.1673, p. 223);
- 29) cuantificator (adjectiv pronominal indefinit) + determinant (articol hotărât) + posesor (substantiv propriu în cazul genitiv): *Pusu-ş-au la dâuş Domnul cuvântul/Cu minuni să facă-n tot pământul,/Toată ţara lui **Hamos** să vază/Pentru Izrail ce să lucrează.* (DPV.1673, p. 241);
- 30) determinant (articol hotărât) + posesor (substantiv propriu în cazul genitiv) + cuantificator (adjectiv pronominal indefinit): *Acolo să ne suim cu gloate,/Din răgulele **Domnului toate**,/Pre uric ce are Izrailul/A să mărturisi din tot şirul,/Şi toţ credincioşii ce-s în lume/Îţ vor mărturisi svântul nume.* (DPV.1673, p. 285);
- 31) determinant (numeral cardinal cu valoare adjectivală) + posesor (substantiv comun în cazul genitiv): *În pivă trupuri **trei a vitej** să pisară,/Mădulări lui Hristos tute-trei s-arătară.* (DPV.1673, p. 368);
- 32) posesor (substantiv propriu în cazul genitiv) + determinant (articol hotărât) + determinant emfatic (articol demonstrativ) + modificator (adjectiv participial): *Bucură-te, **a Besearicii** turnul **cel neclătit**!* (DCR.1673, p. 131);
- 33) posesor (substantiv comun în cazul genitiv) + determinant (articol hotărât) + determinant emfatic (articol demonstrativ) + modificator (adjectiv participial): *Bucură-te, **a-mpărăţiei** zidiul **cel neborât**!* (DCR.1673, p. 131-133);
- 34) determinant (articol hotărât) + determinant emfatic (articol demonstrativ) + modificator (adjectiv propriu-zis) + posesor (substantiv comun în cazul genitiv): *Bucură-te, ce l-ai născut, mirosul **cel bun a-mpăratului** tuturor!* (DCR.1673, p. 135);
- 35) cuantificator (adjectiv pronominal indefinit) + determinant (articol hotărât) + posesor (substantiv comun în cazul genitiv): *Ne rugăm şerbii tăi şi plecăm genunchile inemii noastre, pleacă ureachea ta, curate, şi ne mântuiaşte din scârbe ce ne-afundăm pururea şi ne păzeşte de **toată** prada **pizmaşilor** oraşul tău, Născătoarea lui Dumnedzău!* (DCR.1673, p. 151);
- 36) modificator (adjectiv participial) + determinant (articol hotărât) + posesor (substantiv propriu în cazul genitiv): *Tot peminteanul să gioace cu Duhul străluminat şi să rădice în hoarbă firea cugetelor ce nu-s din lucru cinstind **svinţitul** bulci **a***

- Născătoarei lui Dumnedzău și ca să-l strige ei: „Bucură-te, preablagoslovită Născătoarea lui Dumnedzău, curată pururea Ficioară!”** (DCR.1673, p. 155);
- 37) modificador (adjectiv participial) + determinant (articol hotărât) + posesor (substantiv propriu în cazul genitiv): „Bucură-te, **preablagoslovită Născătoarea lui Dumnedzău**, curată pururea Ficioară!” (DCR.1673, p. 155, p. 173);
- 38) determinant (articol hotărât) + posesor (substantiv comun în cazul genitiv) + modificador (adjectiv participial): **Folosătoarea creștinilor nerăcită**, solitoarea cea către Tvorețul Dumnedzău, neschimbată, nu treace a nește păcătoș glasul cel de rugă, ce sânguiaște ca o dulce, spre ajutorul nostru cărora cu credință îți strigăm (DCR.1673, p. 179);
- 39) modificador (adjectiv propriu-zis) + determinant (articol hotărât) + posesor (substantiv comun în cazul genitiv): De **neagreale** obraze **a dracilor** să mă izbăviți la ieșitul meu, dumnedzăieștii lui Hristos viteaj, Stefane-ntâiul măcenic, Teodorii, Dimitrie, Gheorghe, Areta și cei patrudzăci din Sevastiia și toți măcenicii. (DCR.1673, p. 247);
- 40) modificador (adjectiv propriu-zis) + determinant (articol hotărât) + posesor (substantiv comun în cazul genitiv): Pentru **bună stămpărarea văzduhului**, bună roada vîpturilor pămîntului și timpure cu pace, Domnului să ne rugăm. (DDL.1679, p. 38-39);
- 41) determinant (numeral cardinal cu valoare adjectivală) + posesor (substantiv propriu în cazul genitiv): Și încă, de-a hi, arhiereul cântă, cu tricherul sau cu dicherul, adecă cu 2 lumini, pentru **2 firi a Domnului Hristos**, o dată, și altă dată. (DDL.1679, p. 47);
- 42) determinant (articol hotărât) + modificador (numeral ordinal cu valoare adjectivală) + posesor (substantiv comun în cazul genitiv): **Molitva întâie a credincioșilor**, după tinsul antimisului (DDL.1679, p. 57);
- 43) determinant emfatic (adjectiv pronominal demonstrativ) + posesor (substantiv comun în cazul genitiv) + determinant (articol hotărât): Că tu sângur, Doamne Dumnezăul nostru, stăpânești celor de pre ceriuri și celor de pre pămînt, Carele pre scaun herovicesc Te razimi, **Acela a serafimilor Domnul și Împăratul lui Israil**, Acel sângur Svânt și în svinți odihnitori. (DDL.1679, p. 61);
- 44) determinant (articol hotărât) + determinant emfatic (adjectiv pronominal demonstrativ) + posesor (substantiv propriu în cazul genitiv): **Însuș, Despuitoriule a tuturor**, dă să ne fie cumenecarea **aceasta a Svântului Trup și Sângele Hristosului Tău** de credință nerușinată, în dragoste nefățărîtă, în mulțire de înțelepciune, în sănătate sufletului și trupului, în îndărăptare a tot răul ce vine asupra, în sporitul învățăturilor Tale, în răspuns priimit la-nfricatul giudeț a Hristosului Tău. (DDL.1679, p. 154);
- 45) determinant (adjectiv pronominal demonstrativ) + posesor (substantiv comun în cazul genitiv): Iește, Despuitoriule, fața Svinții Tale preste carii către svânta luminăciune să bine gătează și doresc **acel a păcatului** prav să-l scuture de pre sine. (DDL.1679, p. 169);
- 46) determinant (articol hotărât) + posesor (pronume personal în cazul genitiv) + determinant emfatic (articol demonstrativ) + modificador (adjectiv propriu-zis):

Și veș scăpa de la ceata/Celora ce-s de-a dreapta,/Când urgia lui cea mare/Va arde fără-ncetare. (DPV.1673, p. 13);

- 47) modificador (adjectiv propriu-zis) + determinant (articol hotărât) + posesor (pronume personal în cazul genitiv): *Păgânii să pieie din **svânta lui** țară,/Să nu mai rădice în creștini ocară. (DPV.1673, p. 28);*
- 48) determinant (articol hotărât) + posesor (pronume personal în cazul genitiv) + cuantificator (adjectiv pronominal indefinit): *Și **căile lui toate** sânt milă,/Nefăcând adevărului sâlă (DPV.1673, p. 57);*
- 49) determinant (articol hotărât) + posesor (pronume personal în cazul genitiv) + determinant emfatic (articol demonstrativ) + modificador (adjectiv participial): *Celua ce domnește/Preste domni, de-i sporește,/Mila lui **cea nălțată**/Pre veci îi măsurată. (DPV.1673, p. 303);*
- 50) modificador (adjectiv participial) + modificador (adjectiv participial) + determinant (articol hotărât) + posesor (locuțiune pronominală de politețe): *Și rugăm pre mi-lostivul Dumnezău să sporească Mării tale întru toate bunătățile, cum au agiutat ș-au sporit acelora svinț, cu pace și sănătate întru **cinstit și slăvit** scaunul **Mării Tale**, pentru Domnul nostru Iisus Hristos. (DDL.1679, p. 9);*
- 51) cuantificator (adjectiv pronominal indefinit) + determinant (articol hotărât) + posesor (pronume personal în cazul genitiv): *Pentru prea bun, credincios și iubitor în Hristos Domnul nostru, Ioan, numele, Voievoda, și a lui cinstită Doamnă, numele, și de Dumnezău dăruiaților săi fii, numele, pentru **toată** polata și curtea **lui**, Domnului să ne rugăm. (DDL.1679, p. 38);*
- 52) modificador (adjectiv participial) + determinant (articol hotărât) + posesor (pronume personal în cazul genitiv): *Încă ne rugăm pentru bun credincios și iubitori în Hristos Domnul nostru, Ioan, cutare, și **cinstita a lui** Doamnă, cutare, și iubiții lor fii, [cutare]. (DDL.1679, p. 52);*
- 53) determinant (articol hotărât) + determinant emfatic (articol demonstrativ) + modificador (adjectiv propriu-zis) + posesor (pronume personal în cazul genitiv): *Să prăvesc frămseața Domnului și să socotesc besearica **cea sfântă a lui**. (DP.1680, p. 338);*
- 54) determinant (numeral cardinal cu valoare adjectivală) + posesor (pronume personal în cazul genitiv): *Și-l oglășui cu învățături ca oglașenicii și-l botedză pre dâns și pre femeia lui, Ilariia, și **2** cuconi **a lor**, Mavros și Iason. (DVS.1682–6, p. 72);*
- 55) determinant emfatic (articol demonstrativ) + determinant (numeral cardinal cu valoare adjectivală) + posesor (pronume personal în cazul genitiv): *Și aceastea nevoie a sale le feriia pentru lauda, de o știia numai **cele 2** robe **a ei**, că de dâns nu se putea feri. (DVS.1682–6, p. 240);*
- 56) modificador (adjectiv participial) + determinant (articol hotărât) + posesor (locuțiune pronominală de politețe): *Și striga într-agiutoriu pre Svinția Sa blagoslovita Maica lui Dumnezău, urdinând adease la **cinstita** besearică **a Svinții sale** la Forachie, făcându-și acolea svintele rugi și dzăcând (DVS.1682–6, p. 196);*

- 57) determinant (articol hotărât) + posesor (adjectiv pronominal posesiv) + modificador (adjectiv propriu-zis) + apozitie (substantiv propriu): *Și preste veci va-mpărăți Domnul/De pre muntele său svânt, Sionul* (DPV.1673, p. 326);
- 58) modificador (adjectiv propriu-zis) + determinant (articol hotărât) + determinant (articol hotărât) + posesor (adjectiv pronominal posesiv) + apozitie (substantiv comun): *Și mână de-adusă și pre svântul părintele nostru, papa de Râm, Martin, la Țarigrad.* (DVS.1682–6, p. 33);
- 59) modificador (adjectiv propriu-zis) + determinant (articol hotărât) + posesor (pronume personal în cazul dativ posesiv): *Că de svânta-ț căutătură/S-or face pizmașii zgură.* (DPV.1673, p. 18);
- 60) determinant (articol hotărât) + posesor (pronume personal în cazul dativ posesiv) + modificador (adjectiv propriu-zis): *Și facerea mânuțelor svinte/Tăria dă-n toț vestea-nainte.* (DPV.1673, p. 43);
- 61) modificador (adjectiv propriu-zis) + determinant (articol hotărât) + posesor (pronume reflexiv în cazul dativ posesiv): *Cunoscut-am astăz că Domnul agiută/Al său pomazanic cu putere multă,/Că-i aude Domnul din svânta sa slavă/Ruga ce să roagă fără de zăbavă,/ Dându-i biruință la loc de năvală,/Cu svânta-ș direaptă, fără de sminteală.* (DPV.1673, p. 45);
- 62) determinant (articol hotărât) + posesor (adjectiv pronominal posesiv) + modificador (adjectiv propriu-zis) + modificador (propoziție relativă): *Să n-aibă putere să să sprejinească/Nice s-aibă nime să le folosească,/Ce cum zac pologii nanite-mi să cază,/Puterea ta svântă, ce mi-ai dat, să vază.* (DPV.1673, p. 41);
- 63) modificador (adjectiv propriu-zis) + determinant (articol hotărât) + determinant (articol hotărât) + posesor (adjectiv pronominal posesiv) + modificador (propoziție relativă): *caută la nedestoincii șerbii Tăi, carii la svântul acesta oltar ca la heruvicescul Tău îi dvoresc scaun* (DDL.1679, p. 176);
- 64) modificador (adjectiv propriu-zis) + determinant (articol hotărât) + posesor (adjectiv pronominal posesiv) + modificador (substantiv comun însoțit de prepoziție): *Din svântul său scaun din ceri caută Domnul/Cu ochii săi cei svinți, de cearcă-n tot omul.* (DPV.1673, p. 29);
- 65) cuantificator (adjectiv pronominal indefinit) + determinant (articol hotărât) + posesor (adjectiv pronominal posesiv) + modificador (substantiv comun însoțit de prepoziție): *Și și-au adusu-ș aminte/De mila sa de mainte,/Lui liacov dându-i țară/Și svânta sa adevară,/Lui Izrail ce-ș aleasă/Cu toț fiii săi din casă.* (DPV.1673, p. 222);
- 66) determinant (articol hotărât) + posesor (adjectiv pronominal posesiv) + determinant emfatic (articol demonstrativ) + modificador (adjectiv propriu-zis) + modificador (substantiv comun însoțit de prepoziție): *Din nenuntita, adecă Preacesta, că în ce chip Adam fu făcut din pământ nelucrat de mână de om și nesămănat și în ce chip din somnul lui Adam și din coastă au ieșit Eva, ce i-au pusu-i Adam nume Viața, așa și Domnul Hristos, din somnul său cel hiriș de viață au rădicat și din coasta sa besearica viață, că besearica iaste viață* (DCR.1673, p. 207);

- 67) determinant (articol hotărât) + posesor (adjectiv pronominal posesiv) + determinant emfatic (articol demonstrativ) + modificador (substantiv comun însoțit de prepoziție): *Izvorul tău cel de apă să-ț fie al tău și te-mpreună bucură cu femeia ce ții din tinerețele tale.* (DPar.1683, p. 122);
- 68) determinant (articol hotărât) + posesor (adjectiv pronominal posesiv) + modificador (propoziție relativă) + modificador (propoziție relativă) + modificador (propoziție relativă) + modificador (propoziție relativă): *Doamne Dumnezeu! **nostru, Carele ai ziditu-ne și ne-ai adus în viața aceasta, Carele arătaș nouă căi spre spăsenie, Carele ne dăruieș a cerești Taine descoperire, Tu ești Carele ne-ai pus pre noi în daconia aceasta, în puterea Duhului Tău Svânt.*** (DDL.1679, p. 113);
- 69) determinant (articol hotărât) + posesor (adjectiv pronominal posesiv) + modificador (propoziție relativă) + modificador (propoziție relativă) + modificador (propoziție relativă): *Despuitoriule mult milostivule Doamne Iisuse Hristoase, **Dumnezeul nostru, Carele asupra Vârhovnicului Ucinicilor Tăi Apostoli Petră a Ta ai zidit Beserica și i-ai dat cheile împărăției ceriului, și cu darul Svinții Tale toată puterea vrusăș să i se dea, atâta cât legate să fie și în ceri câte de însul s-au legat, și dezlegate așjdere în ceri câte de însul pre pământ s-au dezlegat, și vâspriemnici pre noi proștii și nedestoinicii cu negrăita Ta omdragoste aceiia lui dată putere ne-ai spodobit a fi, atâta câtă și noi așe să legăm și să dezlegăm celea ce în poporul Svinții Tale să tâmplă, Însuț, în tot Bunule-mpărate, prin mine, smeritul și ne-trebnicul șerbul Tău, cutare, orice într-această lume ca un om au greșit, și-i lasă câte cu cuvântul, și cu lucrul, și cu gândul au greșit, dezlegând de pre dânsul ori din ce feli, din ce vreme legătura, care însuși de sine din grabă sau dintr-altă care vină s-au legat, ori de arhiereu, ori de altcineva, din râhna și-ndemnarea vrăjmașului lunicăciune ca aceasta ce ș-au pus asupră.*** (DDL.1679, p. 201-203);
- 70) determinant (articol hotărât) + determinant emfatic (articol demonstrativ) + modificador (adjectiv propriu-zis) + posesor (substantiv comun în cazul genitiv) + posesor (substantiv comun în cazul genitiv): *Iară ochii cei nalț a sămeț și fal-nici/îli va smeri Domnul ca nește neharnici.* (DPV.1673, p. 41);
- 71) determinant (numeral colectiv cu valoare adjectivală) + posesor (substantiv comun în cazul genitiv) + posesor (substantiv comun în cazul genitiv): *Cu putearea ta cea mai bună ți s-au biruitu-să, de trup sufletul tău s-au despărțât rumpând **îmbe legături a morțăi ș-a iadului,*** Cuvântule, cu putearea ta. (DCR.1673, p. 203);
- 72) determinant (adjectiv pronominal demonstrativ) + posesor (substantiv comun în cazul genitiv) + posesor (substantiv comun în cazul genitiv): *Și, deacă vădzu răspuns de la maică-și și de la giupăneasă-și, scriindu-i lepădându-să de dânsul și aducându-i aminte de groaza focului veacinic a muncilor iadului, a ce cinsti el mai mult prieteșugul împăratului decât liubovul lui Hristos, pentru puțânea slavă lumască, schimbă de luă rușine veacinică și osândă, dintr-**aceaea** scrisoare a maică-sa și a femeii sale s-au umilit cu sufletul și i-au venit mintea.* (DVS.1682-6, p. 155);
- 73) determinant (articol hotărât) + posesor (pronume personal în cazul genitiv) + determinant emfatic (articol demonstrativ) + modificador (substantiv comun însoțit de prepoziție): *În căile lui cele de viață/Sângur Domnul le este povață*

(DPV.1673, p. 57);

- 74) determinant (articol hotărât) + posesor (pronume nehotărât în cazul genitiv) + modificador (substantiv propriu însoțit de prepoziție): *Cămară Cuvântului ne-ntinată, prilejul tuturor de Dumnedzăire, bucură-te, întru tot preacurată, proroci-lor răsulare!* (DCR.1673, p. 147);
- 75) determinant (articol hotărât) + posesor (pronume personal în cazul genitiv) + modificador (substantiv propriu însoțit de prepoziție): *Că din viile sodomilor viia lor și vița lor din Gomora.* (DP.1680, p. 667);
- 76) determinant (articol hotărât) + posesor (pronume personal în cazul genitiv) + modificador (substantiv comun însoțit de prepoziție): *Și, de vream ce fură pâraț cătră mai-marele căce sunt creștini, aflându-i vârtoș și întăriți în bună-ruda sufletului lor și ne-nduplecați, au dat răspunsul morții lor de sabie.* (DVS.1682–6, p. 16);
- 77) determinant (articol hotărât) + posesor (pronume personal în cazul genitiv) + modificador (propoziție relativă): *Ce-au plămădit cu mânu-ș cinstite/Inemile lor ce-s usăbite,În tot lucrul Domnul le-nțălege,Între cei buni și cei fără lege.* (DPV.1673, p. 75);
- 78) modificador (adjectiv propriu-zis) + determinant (articol hotărât) + posesor (pronume personal în cazul genitiv) + modificador (adjectiv propriu-zis): *Că-ntru svântul lui și cinstit nume/Nedejduim, petrecând în lume.* (DPV.1673, p. 75);
- 79) determinant (articol hotărât) + posesor (pronume personal în cazul genitiv) + determinant emfatic (adjectiv pronominal demonstrativ) + modificador (adjectiv propriu-zis): *Și de dâșii mă-nstreină/Pizma lor acea bătrână.* (DPV.1673, p. 312);
- 80) cuantificator (adjectiv pronominal indefinit) + determinant (articol hotărât) + posesor (pronume personal în cazul genitiv) + modificador (adjectiv propriu-zis): *Așe, Despuitorile Doamne, Dumnezăul mieu, ascultă-mă pre șerbul Tău ce mă rog bunătății Svințiii Tale pentru șerbul Tău, cutare, treci, ca Cela ce ești bun și de rău neștiitor minte, toate greșelele lui scârnave și necuratele fărădelegi carile, ca un om, le-au făcut sau le-au gândit.* (DDL.1679, p. 195);
- 81) cuantificator (adjectiv pronominal indefinit) + modificador (adjectiv propriu-zis) + determinant (articol hotărât) + determinant (articol hotărât) + posesor (pronume personal în cazul genitiv): *drept-aceasta porniș și pierduș și derăticaș toată bărbăteasca partea lor* (DP.1680, p. 678);
- 82) modificador (adjectiv propriu-zis) + determinant (articol hotărât) + posesor (pronume personal în cazul genitiv) + modificador (adjectiv propriu-zis): *Și mearseră cu lumini și cu tot clirosul, luară svântul ei trup neputred și-l pusără în secii, cu cinste, în Besearca Svinților Apostoli.* (DVS.1682–6, p. 68);
- 83) determinant (adjectiv pronominal demonstrativ) + posesor (substantiv comun în cazul genitiv) + modificador (adjectiv propriu-zis): *și-i dojeni de acea înșelăciune a lor deșartă* (DVS.1682–6, p. 236);
- 84) determinant (articol hotărât) + posesor (substantiv comun în cazul genitiv) + modificador (propoziție relativă): *Oamenii cei crunț nu-ș-vor petrece/Zălele vieții,*

- ce-n sârg s-or trece.** (DPV.1673, p. 124);
- 85) determinant (articol hotărât) + posesor (substantiv propriu în cazul genitiv) + modificador (propoziție relativă): *Boierii ludei, ce mergea din frunte,/Zavilon, Neftalim, cei cu steaguri multe,/Și cu toți boierii, când ieșia-n oaste,/Împunea pizmașii cu sulita-n coaste.* (DPV.1673, p. 150);
- 86) determinant (articol hotărât) + modificador (propoziție relativă) + posesor (substantiv comun în cazul genitiv): *Calea ce-ai născut a vieții bucură-te, în tot fără prihană de potopul păcatelor ce-ai mântuit lumea.* (DCR.1673, p. 143);
- 87) determinant (articol hotărât) + determinant emfatic (articol demonstrativ) + modificador (substantiv comun însoțit de prepoziție) + posesor (substantiv comun în cazul genitiv): *Nu uita de glasul cel de rugă/A mișeii tăi în vreme lungă,/Când pizmașii tăi ce ni-s cu greață/l-ai lăsat-u-i în sus de să nalță.* (DPV.1673, p. 168);
- 88) cuantificator (adjectiv pronominal indefinit) + determinant (articol hotărât) + posesor (substantiv propriu în cazul genitiv) + modificador (substantiv comun însoțit de prepoziție): *la-mblaț și să oprim toate sărbătorile lui Dumnădzău de pre pământ!* (DP.1680, p. 463);
- 89) determinant (articol hotărât) + posesor (adjectiv pronominal posesiv) + modificador (substantiv comun însoțit de prepoziție): *Nemerii tăi din țară/l-au omorât cu ocară.* (DPV.1673, p. 213);
- 90) determinant (articol hotărât) + posesor (adjectiv pronominal posesiv) + determinant emfatic (articol demonstrativ) + modificador (substantiv comun însoțit de prepoziție): *În calea ta cea de mărturie/M-am desfătat ca-ntr-o bogăție.* (DPV.1673, p. 271);
- 91) determinant (articol hotărât) + modificador (adjectiv propriu-zis) + modificador (propoziție relativă) + posesor (substantiv comun în cazul genitiv): *Și le vei da pizmașilor plată,/Între ochii noștri,-n zî curate,/Pentru sângele svânt ce vărsară/A slugilor tale de prin țară.* (DPV.1673, p. 182);
- 92) posesor (substantiv comun în cazul genitiv) + determinant (articol hotărât) + modificador (adjectiv propriu-zis) + modificador (propoziție relativă): *Unde li-i a haldeilor scriptura haldeiască,/Ce gândia fără de moarte în lume să trăiască?* (DPV.1673, p. 378);
- 93) determinant (articol hotărât) + determinant emfatic (articol demonstrativ) + modificador (adjectiv propriu-zis) + posesor (substantiv propriu în cazul genitiv) + modificador (propoziție relativă): *Turnul cel mare a lui Nevrud aciia ce-l făcură/Și cei cu piramide mari de-atunce să trecură.* (DPV.1673, p. 378);
- 94) cuantificator (adjectiv pronominal indefinit) + determinant (articol hotărât) + posesor (adjectiv pronominal posesiv) + modificador (substantiv comun însoțit de prepoziție) + modificador (propoziție relativă): *Caută, Doamne, de ocară/A toți șerbii tăi din țară/Care-am sprejinit în poală,/A păgâni mult ce să scoală,/Și pizmașii ce mustără/Craiul ce l-ai pus în țară,/Și-ș arată urâciunea,/Împutându-i schimbăciunea.* (DPV.1673, p. 204-205);
- 95) determinant (articol hotărât) + posesor (pronume personal în cazul genitiv) +

- determinant emfatic (articol demonstrativ) + modificador (adjectiv propriu-zis) + modificador (propoziție relativă): *Dați-i bună cuvântare/Oștile lui cele tare,/Carii slujit fără smântă/Voia Domnului cea svântă.* (DPV.1673, p. 234);
- 96) cuantificator (adjectiv pronominal indefinit) + determinant (articol hotărât) + posesor (pronume personal în cazul genitiv) + modificador (propoziție relativă): *Pune pre cneajii lor, ca pre Oriv și Ziv și Zevee și Salmanan, pre **toț** boiarii lor, **carii dzăsără**:* „Să neocinăm șie svințitorea lui Dumnădzău!” (DP.1680, p. 492);
- 97) determinant (articol hotărât) + posesor (pronume personal în cazul genitiv) + determinant emfatic (adjectiv pronominal demonstrativ) + modificador (propoziție relativă): *Moisi și Aaron întru preuții lui, și Samoil întru ceia ce cheamă numele lui, chema pre Domnul, și svinția sa le-audziia lor, în stâlț de nuor grăiia cătră dâșșii, că păziia mărturiile lui și poruncile lui **cealea ce-au dat lor.*** (DP.1680, p. 531);
- 98) modificador (adjectiv propriu-zis) + determinant (articol hotărât) + posesor (adjectiv pronominal posesiv) + modificador (adverb însoțit de prepoziție): *Că ș-au adus Dumnezău aminte/De **svântul său** cuvânt **de mainte**,/Cătră Avraam, ce-au zăs c-a face,/Că-i va crește sāmâța cu pace.* (DPV.1673, p. 242);
- 99) determinant (articol hotărât) + posesor (substantiv propriu în cazul genitiv) + modificador (adverb însoțit de prepoziție): *Binecuvântat ești, Doamne svinte,/Domnul lui Izrail **de mainte.*** (DPV.1673, p. 246);
- 100) modificador (adjectiv propriu-zis) + determinant (articol hotărât) + posesor (pronume personal în cazul dativ posesiv, formă clitică) + modificador (propoziție relativă): *Lucrul tău și cuviința cine poate/Să le spuie, și de **svânta-ț** dreptate/**Ce trăiește în toț veci cu bunătate?*** (DPV.1673, p. 257) etc.

Concluzii

În scrierile lui Dosoftei, posesorul se poate exprima prin diferite părți de vorbire: substantive în genitiv, pronume în genitiv, locuțiune pronominală de politețe în genitiv, adjectiv pronominal posesiv, respectiv clitic de dativ. După cum o demonstrează cele o sută de tipare sintactice descrise, cel mai adesea, acesta este coocurent cu alte poziții sintactice (determinanți, modificatori și cuantificatori de diverse tipuri). Poziția sintactică de posesor este unică în cadrul grupului nominal, chiar dacă, uneori, aceasta se realizează prin elemente coordonate. Tiparele sintactice identificate reflectă modalitățile complexe de structurare a grupului nominal în scrierile lui Dosoftei, ilustrând diversitatea construcțiilor din limba română veche, în corpusul supus analizei.

Referințe:

- Băilă, A. P. (2018a). Funcții sintactice vs funcții semantice în gramatica limbii române. *Dacoromania*, 23(1), 17–26.
- Băilă, A. P. (2018b). Uniqueness in Romanian syntax. *Journal of Romanian Literary Studies*, 21(1), 701–708.
- Dălălău-Nasta, L. (2018). Observații privind funcțiile sintactice din grupul nominal. *Dacoromania*, 23(1), 38–46.

- Drăguțoiu, A. (2018). Problema principiului unicității funcțiilor sintactice în gramatica românească. *Dacoromania*, 23(1), 47–63.
- Guțu Romalo, V. (Coord.). (2008a). *Gramatica limbii române. Volumul I: Cuvântul*. Editura Academiei Române.
- Guțu Romalo, V. (Coord.). (2008b). *Gramatica limbii române. Volumul II: Enunțul*. Editura Academiei Române.
- Nicolae, A. (2011). Pe marginea descrierii grupului nominal în *Gramatica de bază a limbii române*. In M. Nevaci (Ed.), *Studia linguistica et philologica: Omagiu profesorului Nicolae Saramandu* (pp. 635–653). Editura Universității din București.
- Până Dindelegan, G. (Coord.). (2016). *Gramatica de bază a limbii române* (Ediția a II-a). Editura Univers Enciclopedic Gold.
- Până Dindelegan, G., Zafiu, R., Dragomirescu, A., Nicolae, A., & Boioc Apintei, A. (2023). *Dicționar de termeni gramaticali și concepte lingvistice conexe*. Editura Univers Enciclopedic Gold.

Surse (ediții Dosoftei)

- Dosoftei. (1978). *Psaltirea în versuri* [DPV.1673] (ediție critică de N. A. Ursu; studiu introductiv de Al. Andriescu). Editura Minerva.
- Dosoftei. (1980). *Dumnezeiasca liturghie* [DDL.1679] (ediție critică de N. A. Ursu; studiu introductiv de Înalt Prea Sfințitul Teoctist). Mitropolia Moldovei și Sucevei.
- Dosoftei. (2002). *Viața și petrecerea svinților* [DVS.1682–1686] (text îngrijit, notă asupra ediției și glosar de Rodica Frentiu). Editura Echinoc.
- Dosoftei. (2007). *Psaltirea de-nțăles* [DP.1680] (text stabilit și studiu lingvistic de Mihaela Cobzaru). Casa Editorială Demiurg.
- Dosoftei. (2012). *Parimiile preste an. Iași, 1683* [DPar.1683] (ediție critică, studiu introductiv, notă asupra ediției, note și glosar de Mădălina Ungureanu). Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”.
- Dosoftei. (2023). *Carte de rugăciuni (1673)* [DCR.1673] (studiu introductiv, ediție și glosar de Cristina-Ioana Dima). Editura Universității din București.